
Marko Babić
BOŽIĆNE PJESME KAO ZAMJENA
ZA NEPROMJENJIVE MISNE DJELOVE

Otajstvo i božićni folklor

U pripravi smo za božićno vrijeme na različitim područjima. Oni koji božićno vrijeme koriste samo za lakšu zaradu i glamour, već duže vremena stvaraju božićni ugođaj vođeni promidžbeno-potrošačkom logikom da se najbolje i najbrže prodaje voće koje prisprije na tržnicu prije nastupa prave sezone. Vjerojatno su i pripreme crkvenih zborova u završnoj fazi. Kad ovaj broj "Službe Božje" dospije u vaše ruke nadamo se da će i neposredna liturgijska priprava vama povjerenih zajednica biti pred ostvarenjem. Možda je to najpogodniji trenutak da malko promislimo i provjerimo jesu li sve sastavnice našega konkretnoga božićnog bogoslužja u skladu sa zdravom kršćanskom predajom i smjernicama liturgijskih knjiga.

Posebno obilježje božićnog bogoslužja, a i ugođaj življenja u božićnom vremenu, stvaraju božićne pjesme. Mi Hrvati u tome imamo bogatu i dobro sačuvanu predaju. Mnoge se naše božićne pjesme pjevaju po crkvama već stoljećima, bilo kao prepjevi crkvenih himana i sekvencija, bilo kao uspavanke malom Isusu. Neke hrvatske božićne popijevke svrstavaju se "među najstarije primjere hrvatskog stihotvorstva" (M. Gavazzi). O glazbenoj, književnoj i teološkoj vrijednosti svake od njih može se, i trebalo bi, ozbiljnije i cjelovitije raspravljati, ali nas ovdje prvenstveno zanima njihovo korištenje u misnom bogoslužju s posebnim osvrtom na, skoro općenito, raširen običaj da se neki nepromjenjivi misni dijelovi u božićno vrijeme zamjenjuju popularnim božićnim pjesmama. Opravdanje se, uglavnom, svodi na tvrdnju: čitava crkva u tome oduševljeno sudjeluje i

stvara veličanstven prizor koji ostavlja dubok dojam kod svakog sudionika.

Nekoliko povijesnih prisjećanja

U vrijeme zasjedanja Drugoga vatikanskog sabora i neposredno nakon njegova završetka na našem se prostoru vodila veoma žustra polemika o zamjeni misnih dijelova popularnim pučkim pjesama. Karakterističan primjer je bilo božićno vrijeme i hrvatske božićne pjesme. Sudionici tih rasprava su se svrstali u dvije skupine. Prva je zastupala tezu da treba nastaviti ustaljenu praksu zamjenjivanja promjenjivih i nepromjenjivih misnih dijelova božićnim pjesmama, a druga je to osporavala preporučujući da se u misnom bogoslužju koriste samo službeni liturgijski tekstovi i za promjenjive i (osobito) za nepromjenjive dijelove. Neumoran, vrlo često i pretjerano polemičan, zastupnik te druge grupe bio je liturgičar Dragutin Kniewald, dok je prvu skupinu predvodio, tada nadbiskup, Šeper uz asistenciju profesora Škreblina i Vidakovića. "Služba Božja" je u to vrijeme podržavala profesora Kniewalda koji je tih godina jedino i pisao u tom časopisu. Slijed kasnijih događanja djelomično je prihvatio ponešto od svake strane.

Instrukcija Rimskog liturgijskog vijeća i Kongregacije obreda "Musicam sacram" od 5. ožujka 1967. naznačila je smjernice praktičnog provođenja liturgijske konstitucije *Sacrosanctum concilium* vodeći se uvijek pastoralnim načelom po kome glazba treba promicati i podržavati aktivno sudjelovanje svih sudionika u bogoslužju. Biskupska konferencija Jugoslavije na svome zasjedanju 28. listopada 1969. u Đakovu izdala je o tome slijedeću odredbu: "*U adventu, korizmi i na blagdane smiju se umjesto liturgijskog teksta ulazne, prikazne i pričesne pjevati hrvatske pučke pjesme pod dva uvjeta: 1. pjesme moraju biti uzete iz Hrvatskog crkvenog kantuala (izdanog u Zagrebu 1934.); 2. sadržaj pjesme mora odgovarati po smislu, misteriju blagdana ili crkvenog vremena*" (Rimski misal, 1. izd. Zagreb 1969., uvod).

Time su otvorena vrata uvođenju pučkih popijevki u misno slavlje i u crkvama u kojima do tada to nije bila praksa. Osobito u božićno vrijeme. Prije navedena odluka BK je sasvim u duhu upute "Musicam sacram" otvorila prostor zdravoj kreativnosti, ali su mnogi zlorabili njezine smjernice preuzimajući samo ono što im je odgovaralo: neki se dijelovi misnog bogoslužja mogu

zamijeniti pučkim popijevkama. Većina je vodila računa i koje su to popijevke, i za koje su vrijeme prikladne, i na kojem se dijelu misnog bogoslužja koriste. Ali imamo i drukčijih primjera.

Danas je općenito prihvaćen običaj da se po svim crkvama u božićno vrijeme svi promjenjivi dijelovi (tj. ulazna, darovna i pričesna pjesma) zamjenjuju hrvatskim božićnim pučkim popijevkama. Uz to, skoro je općenito raširen običaj da se i nepromjenjivi misni dijelovi: *Gospodine, Slava, Svet i Jaganjče Božji* zamjenjuju popularnim božićnim pjesmama. Neki zamjenjuju i simbol vjere *Vjerujem*. Je li sve spomenuto u skladu s duhom kršćanske liturgije i liturgijskim smjernicama, te treba li tu nešto mijenjati na bolje? Razmotrimo svaki od navedenih primjera pojedinačno.

Gospodine, smiluj se

“Kyrie/Christe, eleison” bi trebao biti svečani poklik kršćana Kristu u čije su se ime okupili na euharistijsko slavlje. Tom svečanom pokliku kršćani pridodaju i poniznu prosnu molitvu. Tropizirani oblik tog poklika nastaje kad se između “Kyrie/Christe” i “eleison” nadoda kratak izričaj vjere nekog otajstva. Naša božićna pjesma “Kirie eleison” je jedan oblik takva tropiziranja. Mislim da se u božićno vrijeme ona može pjevati umjesto običnog “Gospodine, smiluj se”.

U se vrime godišta

Taj prijevod latinske božićne pjesme “In hoc anno circulo” veoma je raširen u primorskim krajevima. Redovito se pjeva nakon prvoga misnog čitanja umjesto pripjevskog psalma. Bilo bi bolje da se pjeva na mjestu posljednice, nakon drugoga svetopisamskog čitanja. U pjesmarici “Pjevajte Gospodinu pjesmu novu” imamo predloženo nekoliko veoma uspješno uglazbljenih psalama s popratnim antifonama.

Svim na zemlji

To je dobra parafraza drevnoga himna “Slava Bogu na visini” koja je i nastala u božićnom ambijentu. Mogla bi se koristiti ova

razmjena, ali bi se odgovarajuće crkvene vlasti o tome trebale izričito izjasniti.

Vjerujem u Boga Oca svemožnoga

To je parafraza simbola ispovijedanja vjere koja se nikako ne bi smjela koristiti u službenoj liturgiji bez obzira na njezinu književnu, glazbenu pa čak ni dogmatsku vrijednost.

Svet, svet, svet ... ili nešto drugo?

Svet je sastavni dio euharistijske molitve (anafore) i mora se voditi računa da se i to izrazi kod pjevanja. Izvor mu je svetopisamski: Iz 6,3 za prvi dio i Mt 21,9 za drugi. Po našim se crkvama ta svečana i drevna pjesma u božićnom vremenu zamjenjuje različitim božićnim popijevkama. S tom bi praksom trebalo prekinuti i ostaviti "Svet" kakav je predložen u službenim liturgijskim knjigama.

Jaganjče Božji

Taj je liturgijski obrazac predviđen da prati obred lomljenja kruha. Ne vidim razloga da se zamjenjuje nekom popijevkom. Za takvu ima dovoljno vremena za vrijeme pričješćivanja, za vrijeme zahvale poslije pričesti i na završetku misnog obreda.

Umjesto zaključka

Nama svima drage i ugodne božićne pjesme imaju svoje mjesto i nezamjenjivu ulogu u bogoslužju božićnog vremena. Treba ih njegovati, učiti, usavršavati, nove stvarati, stare pročišćavati. Neke od njih nisu za liturgijsku uporabu, ali se mogu sasvim dobro koristiti u obiteljskom krugu, u prigodnim priredbama, veselicama, koledama ... One koje su donesene u "Crkvenom kantualu" i pjesmarici "Pjevajte Gospodinu pjesmu novu" tekstualno i glazbeno odgovaraju pjevanju u crkvi za vrijeme misnog slavlja, ali to ne znači da mogu zamjenjivati sve misne obrasce. Mogu se sasvim dobro upotrijebiti kao zamjena

ulaznoj pjesmi, za vrijeme priprave misnih darova, za vrijeme pričesti i kao zahvala poslije pričesti te na kraju mise. Na svakoj se misi može izvesti po sedam božićnih popijevki. Ako to izmjenjujemo kroz nekoliko tjedana, onda je to veoma opširan repertoar. Kod zamjene nepromjenjivih misnih dijelova voditi računa o onome što je gore rečeno.

Nadam se da će vam ovo nekoliko misli pomoći da pravilnije vrednujete mjesto i ulogu hrvatskih božićnih popijevki i ispravnije postupite kod planiranja što i kada pjevati u ovom blagdanskome raspoloženju a sve s ciljem da nama povjereni vjernici *“hrle u crkve i okupljeni oko oltara kao živi udovi, sjedinjeni sa svojom božanskom glavom, zajedno s njim i po njemu vrše uzvišenu žrtvu i daju dužnu hvalu vječnomu Ocu!”* (Pio XII.).